26 Οκτωβρίου 2014

Ο πανηγυρικός εορτασμόςτου Αγίου Δημητρίου στο Βυζάντιο

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ορθόδοξη πίστη

Άγιος Δημήτριος ο Μυροβλήτης, ψηφιδωτό στον

ομώνυμο ναό της Θεσσαλονίκης, Ζ΄ αιών.

Ο κύκλος των εορτών του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη, άρχιζε με τα προεόρτια – που εκτείνονταν σε δύο Κυριακές – κορυφώνονταν την κυρίως εορτή στις 26 Οκτωβρίου, και έληγε δια των οκταήμερων μεθέορτων την 3^{η} Νοεμβρίου. Ο κύκλος αυτός, ενώ κατά τον 12^{ο} αιώνα άρχιζε έξι ημέρες προ της κυρίως εορτής, τον 14^{ο} αιώνα διαρκούσε ολόκληρο το μήνα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας δίδει ο Αρμενόπουλος και ο Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ισίδωρος (14^{ος} αιών).

Με την ευκαιρία των θρησκευτικών εορτών, γίνονταν εμπορική πανήγυρις, την οποία άγνωστος συγγραφέας του 12^{ου} αιώνος ονομάζει «Δημήτρια». Έμποροι συνέρρεαν από παντού για να πωλήσουν τις πραμάτειες τους, συνεπεία της φήμης του Αγίου, ο οποίος συγκέντρωνε μέγα πλήθος ευσεβούς λαού. Ο δε Αρμενόπουλος τονίζει ότι συνεπεία της μεγάλης κοσμοσυρροής, η εορτή έδιδε την εντύπωση ότι ήταν Οικουμενική.

Την περίοδο των εορτών, δημιουργούνταν μια δεύτερη πόλη, εκτεταμένη και θαυμάσια ρυμοτομημένη, έξωθεν του δυτικού κάστρου της πόλης, στη μεταξύ των τειχών της Χρυσόπορτας και της πεδιάδα του Αξιού περιοχή. Εκεί σε περίπτερα πωλούνταν προϊόντα εγχώρια και ξένα.

Η πνευματική κίνηση της πόλης τη περίοδο αυτή ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, αφού συνέρρεαν λόγιοι, ρήτορες, άνθρωποι των γραμμάτων, φιλόσοφοι και καλλιτέχνες. Χαρακτηριστικά σημειώνει στο εγκώμιό του ο Νικόλαος Καβάσιλας, μυστικός Θεολόγος και λόγιος ανήρ του 14^{ου}αιώνα ότι, δεν υπάρχει κανείς Έλληνας που να μην ανάγει τη Θεσσαλονίκη όπως και την Αθήνα ως πόλη προγονική και να μη τη θεωρεί ως μητέρα ως προς τη παρεχόμενη μόρφωση.

Οι θρησκευτικές εορτές σύμφωνα με τους Γρηγορά και Ισίδωρο Αρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, ήταν στη πραγματικότητα τέσσερις. Κατά τον τελευταίο, οι τέσσερις αυτοί χαρακτήρες της εορτής του Αγίου, ταυτίζονται προς την αντίληψη των τεσσάρων μερών του κόσμου, ενώ κατά τον Γρηγορά προς τις τέσσερις εποχές του έτους.

Κατά την πρώτη εορτή, στις 26 Οκτωβρίου, παρίστατο ο Ηγεμών ή σπανίως ο Βασιλιάς. Γεγονός που προσέδιδε ιδιαίτερη λάμψη και μεγαλοπρέπεια, ενώ εκφωνούνταν λόγοι εγκωμιαστικοί ενώπιόν τους.

Κατά την δεύτερη εορτή, την επόμενη ημέρα, την κυρίως θέση κατείχε ο Ιεράρχης, ακολουθούμενος υπό του Κλήρου και των Μοναχών.

Η τρίτη ημέρα ήταν αφιερωμένη στου Μοναχούς, αφού έβλεπαν στο πρόσωπο του Αγίου ένα πρότυπο Αγνείας και Παρθενί8ας.

Η τέταρτη εορτή ήταν 8 ημέρες αργότερα από την κυρίως εορτή, στις 3 Νοεμβρίου, όταν εόρταζε ο πολύς κόσμος. Η εορτή αυτή λέγονταν «Οκταήμερος».

Οι Εκκλησιαστικές Ακολουθίες και οι λιτανείες έφθαναν στο ύψιστο σημείο της μεγαλοπρέπειας την παραμονή της εορτής του Αγίου, την κυρίως ημέρα και την επόμενη. Η Μεγαλοπρεπής πομπή κατά την παραμονή της κυρίως εορτής, ξεκινούσε από το ναό της Καταφυγής, έφθανε στην Αχειροποίητο και κατέληγε στον Άγιο Δημήτριο. Προηγούνταν Ασματικός Εσπερινος (σύμφωνα με τον Συμεών Θεσσαλονίκης – 15^{ος} αιών), στους ναούς της Θεοτόκου της Καταφυγής και την Αγία Σοφία. Εν συνεχεία, λιτανεία εξέρχονταν από την Αγία Σοφία και κατευθύνονταν προς τη Καταφυγή και απ΄ εκεί άρχιζε νέα μεγαλοπρεπής πομπή, στην οποία μετείχαν όχι μόνον Κληρικοί, αλλά και πολιτικοί άρχοντες, οι οποίο συνεπεία του καθαρά εκκλησιαστικού χαρακτήρα της εορτής, συμμετείχαν όχι παραπλεύρως των Εκκλησιαστικών Αρχών, αλλά χωριστά στην αρχή της πομπής. Προηγούνταν οι Τίμιοι Σταυροί των κεντρικών ναών, ακολουθούσε ο κοινός λαός και έπονταν οι άρχοντες. Μετά από αυτούς ακολουθούσε ο Τίμιος Σταυρός της Αγίας Σοφίας, αναγνώστες ασκεπείς και αναγνώστες με καλυμμένη τη κεφαλή. Ακολουθούσαν οι ψάλτες και οι δομέστικοι έχοντας στο μέσο τον πρωτοκανονάρχη. Κατόπιν οι διάκονοι και τέσσερις διάκονοι κρατούσαν το κιβώριο μετά του ιερού μύρου, εκατέρωθεν αναγνώστες και έξι κανδηλανάπτες, κρατώντας έξι μεγάλες αναμμένες λαμπάδες. Πίσω από το κιβώριο ακολουθούσε ο δευτερεύων διάκονος, οι σταυροφόροι διάκονοι, και ακολούθως ο Αρχιερεύς. Μετά τον Αρχιερέα οι δώδεκα επίσκοποι που ήταν υπό την πνευματική δικαιοδοσία του Θεσσαλονίκης. Την πομπή συμπλήρωνε ευσεβής λαός, που έψαλε το «Κύριε Ελέησον».

Οι ψαλμωδίες, η φωτοχυσία, οι κωδωνοκρουσίες, οι αναμμένες λαμπάδες που κρατούσε ο λαός, ο ήχος των σαλπίγγων και των μουσικών οργάνων, προσέδιδαν μοναδική μεγαλοπρέπεια.

Η πομπή αυτή συμβόλιζε το χριστομίμητο μαρτύριο του Αγίου Δημητρίου. Μετά την είσοδο της πομπής στον Ναό, τελούνταν Εσπερινός, ακολουθούσε Αγρυπνία και περίοδος εντός του ναού, ενώ την επομένη πανηγυρική Θεία Λειτουργία του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, παρόντος του άρχοντος ή του βασιλέως.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ*, «ΘΗΕ», τομ. 4, ΑΘΗΝΑΙ 1964, στ. 1053 κ.ε.

Πηγή: tribonio.blogspot.gr